

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Practica Octaviani Vestrii I. C. Foro Corneliensis

Vestri, Ottaviano

Coloniae Agrippinae, 1597

VD16 V 940

De calculo ferendæ sententiæ, allegationibus facti vel iuris, ac ipsius
sente[n]tiæ prolatione.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-63002](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-63002)

34 in cap. cum Bertholdus, de re iudica. quod * si is, cui commissa est testium receptio, subdeleget alium ad testes examinandum parte reluctante, tunc examen est nullum, fallit tamen, si partes expresse, vel tacite consentiant, aut si duobus personisve examen commissum fuerit coniunctum vel disjunctum. & unus ita subdeleget, quia sustineretur examen, nec pars contradixerit, & dissimulatur hac nullitas, carumque ne vitale per inutile vitietur, veluti sic fuisse in Imperiali camera decisum, testatur Ioach. Mynsing. in suis singulis observationibus. in Cent. 3. observat. 41. Nico. Anto. Grauat.

LIBER VII.

DE CALCULO FERENDAE SENTENTIAE, ALLEGATIONIBUS FACTI, VEL IURI, ATQUE IPSIUS SENTENTIAE PROLATIONE.

CAP. I.

SUMMARIVM.

- 1 Regestum cur sic dictum, & num. 19.
- 2 Regestum notarius facere non potest, nisi pariter mandato.
- 3 Salarium regesti quando procurator solvere tenetur, eod. num.
- 4 Praeceptum nulla precedente causa cognitionis valet, nisi adesset clausula, si censerit se gratum, compareat.
- 5 Publicatio testium quando in Romana Curia fieri solet.
- 6 Terminorum mala observatio, processuum defectus quando servari possit.

- 6 Citationis defectus, etiam per expensarum refectionem insanabilis est.
- 7 Ius nouum si in causa superueniat, quid à cauto cause patrono agendum sit.
- 8 Expense an referuentur in fine litis in processu sanatoria.
- 9 Dubia quando litigantibus dari soleant.
- 10 Iuramentum suppletorium semiplenè probanti datur.
- 11 Sententia pro excommunicato ferri non potest.
- 12 Stylus siue mos pronunciandi prout in cedula.
- 13 Sportule an licitè capi à iudicibus possint, & nu. 31. & 32.
- 14 Sententia conformis libello esse debet.
- 15 Dilatione pendente, non est sententia ferenda.
- 16 Interloquutoria reuocatur per solitas repositiones, quæ fieri solent, & num 33.
- 17 Iudex interloquutorias reuocat ante sententia prolationem.
- 18 Notarius potest clausulas consuetas extendere, licet illa non fuerint expresse, & nu 34.
- 20 Auctorum editio non debet fieri à notario, nisi iudice mandante.
- 21 Preceptum cum clausula, si senseris te grauatum, &c. an sit interloquutoria, & de eius virtute.
- 22 Actorum exemplum, & non exemplar adendum.
- 23 Iudex appellationis an possit mandare, vt exemplar siue originale ei transmittatur.
- 24 Iudicii officium quate.
- 25 Excommunicatus in iudicio agere non valet, sed

se defendere utique potest, limita, ut numer. 28.
& 29.

26 Procurator si est excommunicatus, iudicium nullum.

27 Excommunicatio unde ortum habuit.

30 Conclusio in causa an sit de substantia.

31 Iudices debent esse contenti proprijs stipendijs, nec sportulas capere.

32 Consuetudo capiendi sportulas, an excuset iudices.

33 Iudex suam interlocutoriam quibus causam vocare non potest.

Probationibus iam expletis solent litigatores, vel saltem eorum alter, qui magis interlocutoriam speret ad causae expeditionem properare, verum, cum raro, vel nunquam degissent patres causarum merita donec instruantur, tamen in eis quotidie interloquantur, prout natura ipsius instantis actus, qui dictum geritur, expostulat, modò de omnibus instruendus est iudex, & pro commodiori eius instructione, ac etiam, ut litigatores, vel eorum sollicitatores possint ad nos, quorum consilio & opera in hoc statu causae plurimum indigent, universam causae historiam afferre, nos docuit, ut omnia, quae apud actuarium hactenus gesta sunt, & quae ipse in memorialibus suis habet, cum alijs causis, & in diuersis etiam codicibus ac filijs, vel etiam sacculis iuxta cuiusque ipsorum stylum & obseruantiam adnotatae, & custodit in vnum codicem explentur, quoniam
a *regeſtum a quasi res gestas continens vocatur
1

quod * tamen regestum non potest notarius fa-
 cere, nisi de voluntate seu mandato partium vel
 alterius ipsarum, & quando fiat communis v-
 sus, obligat litigatores principales, & eis absen-
 tibus, quasi in subsidium etiam ipsorum *b* procu-
 ratores ad mercedem eidem notario ratione re-
 gesti, & aliorum debitam. Rota decisione 303. in
 not. licet procurator de procur. Quæ merces in
 quouis Auditorio ad certam quantitatem taxa-
 ta est, supra quam aliquid à partibus exigere eis-
 dem non licet, imò consueverunt ex præscripta
 quadam eorum urbanitate, quam vulgò gratiam
 vocant, sponte soluentibus semper aliquid de
 taxa remittere, contra verò morosos in soluendo
 ab altera parte ratam eis tangentem, præuia
 tamen monitione ad soluendum recipere, non
 tamen solutionis, sed depositi nomine, idque (ut
 opinor) ut is, qui ratam alterius soluit, possit il-
 lam via magis fauorabili, & exequutiva ab ad-
 uersario recuperare. Ideo solet is, qui pro expe-
 ditione causæ instat mandare notario causæ a-
 ctuario, ut omnium actorum regestum confi-
 ciat, & una cum simili mandato semper aliquid
 pro arra mercedis suæ eidem notario dare, & in-
 terim monitorium obtinere cum clausula iu-
 stificatoria si quis senserit, &c. contra aduersa-
 rium principalem, si adsit, ac etiam procurato-
 rem obtinere, quo sibi iudex iubere solet, ut de
 rata mercedis notario debitæ parti sui tangen-
 te infra tres dies satisfaciat, quo termino trium-
 dierum elapso solet is, qui monitorium ob-
 tinet, ratam mercedis notarij aduersario tan-
 gētem penes ipsum notarium sub nomine depo-
 siti consignare, & notarius cedula receptionis

nis dicti depositi soluenti manu sua conscrip-
 tura consuevit, quæ postmodum apud ordina-
 rios iudices paratam contra aduersarium ex-
 ecutionem habet. Tu igitur si ad hoc monitorio
 ris, & putaueris te aliqua exceptione tueri posse,
 utpote, quod principalis in Roman. Cur. ad-
 fet. Rota dict. decis. 303. in not. vel alia eam in
 dilationem trium dierum monitorio adiectam
 propones coram iudice, qui monitorium decre-
 uit, nec aliàs expectabis dictæ dilationis lapsum
 & depositum apud notarium ex aduerso fieri,
 quia post dilationem monitorio adiectam non
 audieris, sed monitorium veluti iudicis præce-
 ptum executioni demandabitur. Et ita recep-
 tum est usu, contra quem ego semel contendi et
 iam in casu, quo exceptio licet post dilationem,
 ante tamen factum depositum, & re adhuc inte-
 gra proposita fuerat, & responso per iudicem
 à practicis habito. (quod si ylum vocant, quoque
 solent ij, qui in foro diu versati fuerunt, de eo,
 quod viderint in foro seruari attestari) succu-
 bui. Nec *iste usus ab ipsa lege, vel saltem con-
 suetudine scripta abhorret, quoniam Doctores
 attestantur istam consuetudinem Roma. Cur. v.
 à similibus à præceptis iudicium inchoari licet
 Abb. in cap. ex parte verbo significet, qui dicit,
 quod licet ante similia præcepta nulla præces-
 sit litis contestatio, neque causæ cognitio, non
 tamen habet monitus iustam de eo conuentionem
 causam, ex quo fiunt, cum clausula, quod sen-
 ferit se grauatum compareat, & comparendo
 pote illud ad terminos simplicis citationis re-
 ducere, & non comparendo videtur debitum
 pro quo monetur fateri, merito contra ipsum
 vpo-

ut pote confessum exequi poterit, & attestatur istam practicam pro faciliiori iudiciorum expeditione adinuentam fuisse in Rom. Cur. nec post tempora audiretur monitus volens negare, & litem contestari, Rot. decis. 540. in antiquo. Vtrum præceptum de litis contesta. Aduersus tamen hunc rigorem solent ordinarij, vbi extra casum mercedis notarij similia præcepta, seu monitoria fiunt, reum etiam post tempora monitorij, & etiam post decē dies ad appellandum comparentem, etiam negare velit ex eorum quadam benignitate audire atque admittere.

At d vbi satisfactum sit notario, solet ipse regeſtum partibus, vt videant, commodare, etiam ei, quæ non soluerit, vbi enim sibi satisfactum sit, non quærit à quo, & regeſtum paſſim vtriq; parti concedit, non tamen principalibus ipsis si adſint, sed eorum ſollicitatoribus sibi benè notis, & quandoque etiam non nisi eorum procuratoribus egregijs, & vbi regeſtum receperint, solent litigatores ipsi, vel eorum ſollicitatores, si modò rebus suis benè prospicere velint, illud procuratori suo, quem sibi ex nostrum numero delegerint, afferre, vt vniuerſam cauſæ historiã videamus, & pro habenda victoriã operam noſtram præſtemus. Qua in re conſueuimus primùm acta ea, qua poſſumus diligentia videre, & exinde naturam intentati iudicij, & quæ vtriq; parti incumbant iteratò ſpeculari, & si actoris partes ſuſtinemus, si eius intentionem, si verò rei, si exceptiones, quibus nitimur actorem refellere, benè fundauimus, & si in hac cauſæ diſcuſſione comperiamus aliquam probationē nobis deeſſe, curamus eam ſuppleri ſiue ſcri-

Ff 5

pturis,

pturis, siue testibus fienda sit, solentque Patres ex eorum quasi præscripta benignitate, iura noua, materias, testes ferè semper recipere, etiam si concludum esset in causa. Aegid. conclus. 4. Articuli de proba. & conclus. 745. conclus. desisti, in integ. prout suprà sæpius diximus.

4 Quod * si probatio in testibus consisteret, cum depositiones testium sub secreta custodia retineantur, nec consueuerint in Ro. Cur. cauti causarum patroni petere, vt publicentur, nisi in tertia instantia, & tunc quoque nisi cum ipsa tertia sententia immineret, & hoc, vt facultas non probata probandi, (quæ in pluribus utilis esse potest) vsque ad finem nobis conseruetur, conseruerunt cauti causarum patroni apud Auditorem suæ causæ esse, & secum de meritis causæ differendo præsupponere se in probatis esse in his, de quibus maximè dubitent, vt his præsuppositis, pietatem iudicis prouocent. Solent enim Patres, præferim à nobis sic lacessiti in hoc nobiscum benignè agere, & aliquid nobis ex testium depositionibus exprimere, saltem in genere, nos admonentes, quod non sumus in probatis in hoc vel in alio capite, & vbi de probitate procuratoris magis confident, apertius loquuntur, & quandoque depositionem alicuius testis in eo articulo, in quo probatio sua deficeret, vel in quo diuersa probatio afficere videtur, sibi legunt, sicque in hoc, & plerisque alijs, solent Patres probitati nostræ quandoque deferre, nec propterea de hoc arguendi sunt Patres, quasi hoc fiat ad maiorem veritatis indagacionem, ne temerè in causis inducent, idque non nisi cum his, quorum probrietatem sæpius experti fuerint,

fuerint, in quibus omnis subordinationis timor cessare videtur, cuius ratione duntaxat testium depositiones secretò custodiuntur, memores præsertim, quòd lex ipsa ob similem testium, quasi transitoriam ac mutilatam lectionem, non solet subornationem expauescere, & nihilominus vltiores probationes admittere, etià ab ijs, quorum probitas probata non esset, prout latè Doctores omnes, & post omnes Felinus in cap. vlt. tra. tertiam, colum. 1. in princip. num. 1. extra de testi. Imò & magis damnanda est nimia in iudicando facilitas eorum, præsertim, si qui prouentus magis, quàm veritatem affectantes rebus plerumque suppressis sententias temerè non minus, quàm fulmina iaciant, ignorantes quidni quam grauior sit futura aduersus ipsos: Dei optimi maxi, iustitia, ac tantæ impietatis diuina ultio, nec satis memores cõminationis Hieremiæ, qui aduersus eos hisce verbis proclamat. Væ vobis, qui iudicatis terram, quoniam iudicabimini. Et vbi explorauimus, in quo deficiat probatio nostra, vel aduersa nobis obsit, necessitati causæ nostræ, quibus possumus remedijs occurrere, antequam causæ reliquis Patribus in auditorio confertur, seu (vt aiunt) in relationibus ponatur.

Verùm * si non de probationibus meritisue causæ, sed de processu, ac ordine iudicij dubitemus, aut talis est defectus, qui per terminorum reiterationem sanari potest, & tunc de eo nõ curamus, quia in ipsa petitione sententiæ petimus quoque ad terminorum reiterationem admitti in vim, vel innocentiam bullæ, vel specialis commissionis, & vtraque via sanatur omnis mala ter-

f

s

la terminorum obseruatio. Cassa, deci. 10. de rescri. aut processus in alia deficit, vel si etiam in ipsa terminorū obseruatione peccet, taliter tamen, vt simplex reiteratio satis futura non sit defectus vterius procedendo suppleri possit. Supplemus, si autem solet Signatura dare commissionem sanatoriam, processus nulli, vtpote, si parte absente, & minus legitimè citata processum fuisset, & Signatura rescribit pro sanatione processus, vt præmittitur facti cum clausula tamen parte legitimè citata, quæ clausula importat, vt ex illo processu non possit aliter iudicari nisi pars legitimè citetur, idq; * ea ratione, quod citationis defectus etiam per refectionem expensarum insanabilis reputetur tex. in clem. pastoralis, vers. cæterum, de re iudi. Staph. car. 141. ver. postremo, nisi fortè citatio non fuisset in totum omissa, sed citatus fuisset aduersarius, defectus tamen esset circa illius executionem, vt quia minus legitimè exequuta fuisset. Paretenim hoc casu Signatura commissionem sanatoriam, sed cum alia clausula, dum tamen sic citatio nulliter exequuta ad citati notitiam peruenit, cui clausulæ satisfactum erit, quoquo modo probetur hæc notitia, dum tamè plena & certa, text. in clem. causam in fin. de electio. Roma. consil. 360. Rota decis. 271. in not. si de speciali mandato, de dolo & contu.

- 7 Quod * si non reiteratione terminorum, neque processus sanatione, sed eius extensione potius indigeamus, vtpote, si diu tecum egissem, & processu iam facto, (& quidem validè) ius nouum mihi superueniret, vellemque ex eo obuiuere. Tunc cautus causæ patronus commissio-

nem

nem impetrabit, qua Signatura rescribere solet, ut ex eisdem actis & processu super hoc nouo iure iustitiam faciat, Staphi. car. 148. à tergo, immò, quia in causa beneficii censentur litigatores à principio deducere omne ius, quod competit, vel competere potest, capitu. statuimus, de electio. in 6. ista ratione seruat Palatiū, quòd in beneficiis super hoc nouo iure quando-
cunque etiam post conclusionem in causa, dum tamen ante sententiam superueniente absque aliqua terminorum, vel prioris processus reiteratione, vel extensione, si per hanc nouam gratiam de bono iure meo, constaret, iudicari posset, Aegid. conclusio. 162. si ex gratia. Quo tamen casu, si altera pars dilationem ad partes peteret, daretur, ut possit venire instructus ad proponendum exceptiones, & defensiones suas respectu istius noui iuris argumen. text. in dicto cap. statuimus, in fin. &c. ut circa de electio. in 6. in cap. pastoralis, responso de exceptio. Aegi. dict. conclus. 662. Et ubi* sanatoria processus peteretur, si modò causa beneficii sit, dari solet, quandoque ante sententiam absq; aliqua expensarum refectione, secus, si prophana sit causa, in quibus similes commissiones sanatoriarum dari non solent, nisi cum clausula refectionis expensis, cui solent cauti Procuratores addere hæc verba, si quæ de iure reficiendæ veniant, & hoc nisi fortè impetrans posset narrare paupertatem, quo casu loco præscriptæ clausulæ dari solet alia reseruatis expensis in fine litis, cui nihilominus consueui semper eadem addere verba, si quæ de iure reficiendæ veniant, ne si orator ex aliquo legis capite posset se ad expensarum

sum

rum refectione tueri, id sibi propter praesentiam preces minus liceret. Sraphil, car. 147. & sequenti, quae expensae quando reficiendae veniant, & quid, quantum, & quando haec reiteratione sanatoriae, ac extensuae commissionis remedium operentur supra titulo de reiteratione terminorum, utpote, suo in loco fusius loquuti fuimus.

Reuisto ac iuxta eius exigentiam restauratio iam processu is, qui actoris partes agit, videbit, quod sibi velit, & qualiter possit id ex actis obtinere, ac de omnibus breui sua informatione la de ipso facto tantum iudicem instruere curabit, ex diuerso altera pars studebit, quo actoris aduersarij intentionem refellere possit, & exacte simili informatione facti de omnibus iudicem admonebit ambo in scriptis, & ubi alter ex litigatoribus rem differret, soleris, qui pro expeditione instat negligenti per curiosem intimare, qualiter Auditor habet regestum in manibus animo expediendi causam, ut sic interpellatus, vel veniat, vel auditor visa eius negligentia causam etiam eo non alias audito expediat, qui ubi sibi videtur causae tuae operam dare, acta omnia videt, informationes sibi a partibus datas legit, partes iterum atque iterum audit, raro tamen in contradictorio, sed vnam seorsum ab altera. Et re ad iacturam intellectionem, historiam facti ipsius causae vniuersam, ac difficultates, quas ipse sentit reliquis partibus in auditorio fideliter confert, vel saltem conferre debet, & causa sic in auditorio relata. Partes quandoque difficultates, utpote non probabiles non admittunt, causamque pro altera parte expediendam notant, quandoque etiam de eisdem,

dem, vel potius de alijs ipsi dubitant, & Audito-
 rem causæ ponentem instruunt de his, in qui-
 bus dubitant, & pro quorum dissolutione de-
 beat dubia litigatoribus dare, & aduocatos ad-
 mittere. Quandoquidem non consueuerunt an-
 tiqui Patres dubia litigatoribus dare, nisi vni-
 uersa causæ historia in auditorio relata, & nisi
 ea, in quibus Patres dubitarent, sicque rarò vel
 nunquam, nisi de his, in quibus sapientes dubi-
 tarent, non disputabatur, & causæ melius intel-
 lectæ citius & sanctius expediebantur. Nostri
 verò temporibus rarò vel nunquam vniuersa to-
 tius causæ historia in auditorio simul, & semel
 recenseretur, sed sigillatim, quantum ad cuiusque
 dubij, de quo disputetur, dissolutionem perti-
 ner, nec disputamus ea, in quibus Auditorium,
 sed in quibus vel auditor ipse, vel quandoque e-
 tiam in quibus indocti & importuni causarum
 patroni dubitant, quorum importunitati Pa-
 tres ex eorum benignitate nonnunquam defe-
 runt, licet quandoque protestetur, quòd si in
 hoc eis morem gerant, caponorum impensam
 ferrent. Est enim caponorum impensa certa pœ-
 na, quam auditorium ei auditori, qui non pro-
 babile dubium partibus dedisset, disputandum
 non exigit, sed iocosè potius comminatur, qua-
 si hoc fuerit inter patres, aliàs semel vel pluries
 seruatum.

Generaliter * verò dubia litigatoribus dari
 solent, ad effectum, vt aduocatos consulant, &
 allegationes suas tam iuris, quàm facti deducât,
 semper cum comperenti dilatione, vt possint
 aduocatos consulere, & interim etiam Audito-
 res ipsi allegationes videre valeant, & semper
 dari

dari consueverunt illa met die, qua fuit audien-
tia, ut potè, die Veneris, pro proxima die Lunæ,
& die Lunæ pro proxima die Veneris, & quando
dantur nobis dubia die Veneris, solemus infor-
mationes Auditoribus dare sequenti die Sabba-
ti, & quando dubia dantur die Lunæ, infor-
mationes Auditoribus dantur die Mercurij semper
in scriptis, una scilicet facti, quæ à Procuratore,
altera iuris, quæ aduocato dictantur, & non se-
lùm dantur auditori ipsius causæ, sed omnibus
estque hic informandi modus admodum liti-
gatoribus utilis, & tam auditoribus, quàm causa-
rum aduocatis & patronis longè minus labo-
riosus, quàm esset alter informandi in voce
proximè antiquatus, quo torquebantur omnes
continua poena cū graui tēporis dispendio. Tu
igitur, ubi auditor acta viderit, studebis à re
ipso difficultates causæ reassumere, ut raro, vel
nunquam dubium habeas dissoluendum, quod
prius non fueris præmeditatus, & pro cuius dis-
solutione non fueris benè instructus, ut ubi du-
bium habueris, possis pro temporis angustia fa-
cti informationem adeò tempestiuè dictitare,
ut illam eadem die possis ad aduocatum (cuius
opera vteris) transmittere, utque ipse de facto
benè instructus melius valeat de iure responde-
re. Quandoquidem non ignoras ex facto ius o-
riri, l. si ex plagis, §. in cliuo, ff. ad l. Aquil. mini-
mamque facti mutationem maximam esse iuri
l. si is, ff. de excu. tut. cū simi. In quibus infor-
mationib. dictandis, tametsi meri facti sint, pluri-
mum iuuaberis, si legum suppellectilem habue-
ris, satis enim non est facti historiam recensere,
sed duntaxat recensenda sunt ea, quæ ad dubi-
tationem,

tationem, de qua disputatur, attinet, & quæ pro victoria expediunt, quæ sine legibus seligere haud facile poteris. Immo solent procuratores, qui leges callēt suis informationibus, si factum pro victoria dubij necessarium deducere, vt ex eius narratione iuris conclusiones claræ resu- lant, tantumque absit, vt auctoritate legis, vel Doctorum comprobentur, quia in re non po- test certa dari regula, nisi, quodd in ipsa facti cō- sideratione secum etiā studeas studio quodam non resolutiuo, quod ad aduocatum pertinet, sed aperitiuo duntaxat, quantum tibi operanti viam monstret, ad victoriam. Quod si non stu- dueris, vel studendo non intelliges, plerunque saxum, vel sacrum offendes.

Relata in auditorio causa, ac propositis du- bijs vnusquisque votum suum pro decisione du- biij profert, præterquam Auditor, qui causam audit & proponit, qui merus est relator, in rela- tore tamen res valde residet. Is postmodum vo- ta patrum recipit, & illis acceptis iuxta pluriū vota ad petitionem alterius, & quandoque et- iam vtriusque partis sententiam promulgare solet, ad quem actum consuevit similis citatio fieri. Citetur N. & c. ad videndum reiterari om- nes terminos substantiales vnici contextu & au- dientia in vim Innocentianæ bullæ, si eius vigo- re duntaxat velit pars instans terminorum ob- seruationem (semper minus rectè factam) sana- re. Quod si vigore specialis quoque commissio- nis desuper præsentatæ addere solemus citatio- ni, ad dicendum contra commissionem vlti- mō præsentatam & videndum reiterati omnes terminos substantiales vnici contextu & au- dientia

Gg

dientia

dientia iuxta eius formam. Quibus malum
 minorum obseruationem sanamus, prout supra
 diximus. Et ne quandoque probationes nostre
 10 satis plenæ non essent, cum * de iure minus ple-
 nè probanti iuramentum, quod suppletorium
 vocamus, regulariter deferri potest, & vim pro-
 bationis habeat Ludou. & Alex. in l. 3. §. dat. ff.
 de iureiu. Sali. in l. in bonæ fidei, col. antep. ff. de
 rebus. cred. Bart. & alij communiter las. praefer-
 tim in l. admonendi, ff. de iureiur. Solemus ac in
 eadem citatione partem citare, & ad videndum
 deferri iuramentum in supplementum semple-
 11 næ probationis. Amplius h ne si is, * qui pro sen-
 tentia instat, aliqua excommunicatione innoda-
 tus esset, cum de iure non possit pro eo saltem
 adiudicatoria ferri, Rota decisio. 194. in not.
 pro reiecommunicatione de re iudi. tunc ei-
 dem citationi addi solet, & ad videndum in-
 frascriptum instantem ab omnibus censuris, &
 quibus innodatus foret, ad effectum validitatis
 12 sententiæ absolui. Item i cum de iure conclusio
 debeat præcedere sententiam. Dicimus quoque
 eadem citatione, ad concludendum & audien-
 dum sententiam, omnia ad certam diem, qua ad-
 ueniente is, qui instat data relatione cursoris, &
 incusata aduersarij contumacia, petit, & ob-
 net se ad reiterationem terminorum admitti, &
 præiua absolutione à censuris, quā sibi Auditor
 signo crucis manu facto concedere solet. Defert
 sibi iudex iuramentum in supplementum conclu-
 dit, & sententiam profert, ferè * semper nostris
 temporibus, prout in cedula. Qui pronuntiandi
 modus à certis annis admodum inualuit, nec so-
 tis placet, in causa enim est, ut plerumq; iudices
 re non

re non sit intellecta, ne dixerim digesta, in causis pronunciari non abstineant, sub spe nihilominus ante subscriptionē maturius considerandi, vel si denique ferendus est, utpote aliquando vel utilitas, vel necessitas hoc suadeat, nō tamen passim seruandus, vel saltem arctandus esset, ut similes cedulæ infra decem dies ad appellādum aperiendæ omninō essent, ne diu litigatores in suspenso detinerentur, ne iudicibus mali occasio daretur.

Lata denique sententia, prout in cedula pars, quæ obtinuit cedulam sententiæ formare prope rat, ac iudicē adit, cui cedulam ipsam, ac etiam secum euāgelia pro bona nuntiatione porrigit, quæ Doctores sportulas, nos verō vulgō propinas vocamus, qua in re nulla est quantitati lex indicta, sed litigatores discreti consulto etiam patrono causæ, qui naturam causæ nouit, quique labores auditoris percūctatus fuit pro qualitate causæ, ac pro modo laboris eorum arbitrio, in hoc se reddunt liberales, & licet * honestè ab ipsis met auditoribus accipi possint, saltem & dispensante antiqua consuetudine, quam Doctores attestantur valere, si modò immoderata non existat. Cardina. in clemen. statutum. oppo. de electio. & quæstio. 7. Gemi. in cap. statutum, de rescript. libro sexto, maximè nostris temporibus, quibus auditoribus multiplicarūt impensæ, & prouentus decreuerunt, veruntamen ut honestius agant, quàm lex ipsa permittat, solent aliquem ex familiaribus suis cedularum receptorem & similiarum sportularum depositarium deputare, qui omnia sic custodit, donec res expedita cedulaque subscripta fuerit, quam

quam auditor prius reuifis etiam ſapius aſtis-
git, atque iterum legit, & quandoque etiam li-
gatori aduerſario legēdi facultatem facit, eum-
que etiam in modo ſubſcribendi audit, & pro
ſuo arbitrio mutat, delet, addit, corrigit, & em-
denique ſapius reuiſam, atque maturē conſi-
ratam manu propria ſubſcribit ſub hac formu-
la: ITA PRONVNCIAVI N. ROTAE
AUDITOR, & ſubſcriptam notario ſcutorio
in actis cuſtodiendam tradit, cuius tergo ſo-
let notarius diem non qua tradita, ſed qua pro-
lata fuit, adnotare. Formulas verò ſimilium ce-
dularum plures legere licebit apud vulgatum
Formularium procuratorum, ſeu Aduocato-
rum Ro. Cu. continet, tamen ſemper plures par-
tes, prout natura cauſæ & petitionis qualitas
expoſcit, cui * oportet illam eſſe conformem,
quoad rem, quoad cauſam, quò denique ad ac-
tionem, l. vt fundus, ff. com. diuidun. l. ſi. C. de
fideic. liberta. Lanfr. in c. quoniam contra verſi-
ſententia & verſic. vltius ſciendum de proba-
tio. Iaſ. poſt alios in §. curare inſtit. de actio. vt
pote, ſi pro actore canonizationem tituli victor
obtinet, ad iudicationem ſuper re, de qua agi-
tur, inductionem in poſſeſſionem eiufdem rei
aduerſarij, verbalem tamen damnationem op-
poſitionis aduerſæ, perpetui ſilentij impoſiti-
onem fructuum & expenſarum & condemnationem.
Quòd ſi pro reo ſubſcribenda ſit ſententia,
aut mera abſolutoria, & has partes continet
ſententia, videlicet abſolutionem ab impedi-
tione aduerſarij, damnationem eiufdem impo-
ſitionis, ac moleſtiæ reo illarum, perpetui ſilentij
impoſitionem, ac expenſarum condemnationem.

Aut

Aut non mera absolutoria futura est absentia, sed etiam canonizatoria tituli, & adiudicatoria rei, de qua agitur, proximè præscriptæ formulæ addi solent hæ duæ adiudicationis, ac canonizationis partes, & sic de singulis sententijs eorum formulâ semper petitioni conformes, quas omnes hic recensere ociosum esset.

Cæterum, cùm plerunque eueniat, ut * tempore sententiæ pendeat aliqua dilatio, partibus vel alteri tantùm concessa, quæ si remaneret, faceret sententiam nullam, utpote, latam pendente dilatione, tux facit iudicis officium conquiescere, l. siue pars, C. de dilatio, &c. significante de appell. & tradunt Doctores utrobique. Nonnunquam * etiam contingit, quòd tempore sententiæ aliqua necessaria iudicis interloquutio, utpote, de præfixione termini, aliaue simili re in fauorem eius, cui danda est, definitiua præcesserit, & nihilominus postmodum ad importunitatem aduersarij ab eodem iudice reuocata fuisset per solitas repositiones, quibus quotidie solent iudices Ro. Cu. suas interloquutorias reuocare, & partem appellantem ad pristinũ statum reponere, de quibus meminit Rota decisione 445. in antiq. Nota, si auditor de admiff. arti. & interloq. Quæ repositiones si remanerent intactæ, careret processus præcedenti interloquutoria. Quæ fortè ad sententiæ validitatem, vel instantiâ necessaria erat, ideo, ut prædictis omnib. occurratur, ex quo dilationes ac repositiones prædictæ iudicis sunt interloquutiones, quas iudex ad libitum reuocare potest, Doctor. in l. quod iussit, ff. de re iudica. Mos * iudiciorum inoleuit in Roman. Cur. ut in ipsa prolatione sen-

Gg 3

tentiæ

I

15

m

16

17

sententiæ iudex possit ad remouendum omnia, si
 quæ, vt supra diximus, obstacula extarent ad
 partis sententiam petentis, reuocationem om-
 nium dilationum & repositionum (si quæ ex-
 tant) prætermittere. Estque hæc abundans co-
 tela, qua vtimur, ne is, qui sententiam obin-
 aliquem ex his, quæ supra diximus scopulis of-
 fendat: & memini hanc difficultatem semel in
 facto habuisse in vna caussa Vercellensi Sanctæ
 Mariæ Marthæ, coram Reuerendo patre Domi-
 no Fabio Acoram bono, qui in causa diffinitiuè
 pronunciauerat, pendente dilatione ad dicen-
 dum contra quædam iura pro parte Bartholo-
 mæi de Alba clientis mei, qui sententiam obin-
 nuerat, producta, & in subscriptione aduersa
 pars de hac difficultate Auditorem admonuit:
 & ego difficultatem summoi ex capite istius
 reuocationis, quæ aded vsu recepta fuit, vt so-
 leat à notarijs absque alia partis expressa peti-
 tione, veluti solita clausula extendi, quas* No-
 tarius potest de iure, etiam quod à partibus non
 exprimeretur, per seipsum pro libito extende-
 re, Bartol. in l. si pignore, §. fin. ff. de pigno. actio.
 Et licet præscripto casu mihi replicaretur, quod
 per reuocationem dictæ dilationis ad dicendum
 contra iura prædicta, illa remanerent sine ci-
 tatione ad dicendum contra, & consequenter si-
 ne probatione, Felin. post alios in capit. 1. co-
 lumn. 9. numero 31. versicu. quarto quarto extra
 de testibus, nihilominus non curauim, ex quorū
 la iura fuerant ex abundanti producta, & non
 erant aliàs ad victoriam & iustitiam, neque ad
 validitatem sententiæ necessaria.

ANN

ANNOTATIONES.

Regestum.) Sic & Budæo placuit, Regestum, * non ut
vulgò dicitur, registrum appellari, ut ex eo videre licet
in annotationibus in Pandectas super l. abesse, ff. de minor.
quia res gestas continet. Et literas publicas loco registri di-
cere possumus. Nam referre aliquid in literas publicas est,
quod barbari inregistrare vocant. Nicolaus Antonius
Grauius.

Horum procuratores.) Adde Mil. in reper. in ver.
procurator, §. procurator constitutus ad causam, hoc idem
dicentem, verum † actorum editio, iudice mandante, &
non aliter à notario facienda est, ut Bald. notat in l. is apud
quem colum. prima, versic. iubeat, ubi Pau Castren. & a-
lij, c. de eden. Nico. Anto. Grauius.

Cum clausula.) Preceptum exequutium * cum
clausula tamen si senserit se grauatum, &c. dicitur senten-
tia interlocutoria & valet, verum comparente citato, in
vim simplicis citationis resoluitur, ut plenissimè per Alex.
& Ias. in l. de pupillo, §. meminisse, ff. de no. ope. nuncia. &
per eundem Ias. in l. nequitquam, §. ubi decretum ff. de offi.
procons. ubi nume. 5. & 6. hanc opinionem receptiorem esse
ait. Citato autem non comparente, preceptum in eius contu-
macia firmum remanet, transiitque in iudicatum, execu-
tionique demandatur. Afflicti. decisio. 167. numero quarto.
& Doctores in dict. l. de pupillo. §. meminisse. ubi Ripa nu-
mero 24. versic. extat igitur, hanc esse communem opinio-
nem affirmat. Et potest citatus, non obstante tali precepto
in eius possessionem persenectare, Dec. cons. 460. viso, col. 2.
3 & 4. Bellou cons. 18. perpenis, num. 24. Paris. cons. 39.
non possunt, colum. 2. libro primo, Rota decis. 259. si rector
in fin. & Capic. decisio. 72. Nic. Ant. Granat.

At ubi.) Exemplum actorum * de iure, & non exem-
plar, seu originale (ut appellant) partibus edendum est, c.
quoniam contra, vers. & omnia, de probat. Spec. tit. de teste
§. publicatis in princ. Imol. Abb. & Felin. in c. cum bona, in
not. de proba. quod quidè nō solam in ipsis partib. locū ha-
bet,

2

19

d

10

c

29

Com. opi.

Com. opi.

d

22

68 4

bet,

bet, sed in iudicē appellationis etiam ad quem actio veroga-
ta tantum transmitti debent, non autem exemplar ipsius
23 quinimò nec iudex, ad quem inbere potest, ut sibi exem-
plar transmittatur; ut Accurs. Bar. & Salic. voluerunt in
eos, § super his, C. de appell. & idem Salic. in l. vlt. in p.
de, relat. Nicol. Anto. Grauat.

e Patres.) Recte hoc ex patrum benignitate seruati
eum de iure contrarium caveatur, cap. fraternitatis, & cap.
pastoralis, & vtroque Doctores de causis posses & propi-
et tradit Afflict. decis. 272. in princ. Nico. Anto. Grauat.

f Imò magis.) Iudicis * certè i. et alio, illud est mu-
24 nus, ut omnibus in causis diligentiam, studium, atque ca-
ram adhibeat, vix enim veritas aliter elucescere potest.
iudices, C. de iudic. cap. iudicantem, 30. q. 5. c. super ques-
tuum, §. in mentiois, de offi. deleg. & facit text. in l. tam-
min. vel epis. Verum si quæ iudex facere debeat, scire cupi-
Foller. legas in prin. sue prax. iiii. Studeat se ornare bene vi-
uendi moribus, ubi per totum accuratè multa scribit. Sed
proh Deum immortalem, in auro acquirendis quæ dicitur
hodie ut plurimum iudices student, quæ teste Cicer. in 2.
act. iudiciorum religionem veritatemque solent perfringe-
re. Et quantum Reipub. isti sicophantæ perniciosissimi sunt,
ex Demosth. in Orat. contra Aristocr. perdiscere licet, sic di-
cente: Si quis vos interroget, quod nam genus omnium ho-
minum, qui in ciuitate sunt, improbißimum sit, neque sunt
agricolæ, neque mercatores, neque argentarij, neque euius-
modi quisque, sed qui questus dicunt. Nicolaus Antonius
Granatius.

B Tu igitur.) Confort ad hoc Ciceronis illud de Orato-
re: Et si vile est subitò sepe dicere, cum illud vtilius, im-
pro spacio ad cogitandum, paratius atque accuratius dicere.
Hinc Demosthenes nunquam dicere ex tempore solum
rat. Qui sepe, ut diceret à populo laceßitius, noluit, nisi prius
cogitasset. Teste Domitio Brusonio. Et ob id malignè Pro-
thea dicente, Demosthenis enchymemata lucernam alere.
Respondit Demosthenes, Sed non eadem mihi, & tibi lucer-
na constat Nicol. Anto. Grauat.

Amplius.)

Amplius.) Iure optimo procedit, quod auctor ait, cum
 a* sacris interdictis, quem excommunicatum sacri canones
 appellant, in iudicio agere non valet, licet se defendere uti-
 que possit, cap. intelleximus, ubi Butr. & alij de iudic. & c.
 l. cod. titu. in 6. & Afflict. decis. 268. num. 3. ubi nec attic-
 nem, l. diffamari, c. de inge. & manum. expriri posse testa-
 tur, quod Dec. etiam voluit, dict. cap. intelleximus, num. 14.
 & usque adeo agendi via ei praecluditur, ut si * cum pro-
 ratore excommunicato iudicium ventiletur, illud nullum sit
 & invalidum, quod quidem locum sibi vendicat tam si pro
 actore, quam reo procurator interveniat, ut per Abb. & Fe-
 lin. in cap. post sessionem de proba. & in c. significaverunt de
 except. Intellige sane ut per eos, modo si mandati tempore
 excommunicatione innodatus fuerit, si cuius vero, si postea, &
 adversarius de ea non opponeret, quia tunc iudicium non va-
 leret. Qua de re v. ant. legas in tr. ff. de null. sent. in titu. quis
 poss. dice. de null. num. 136. & iterum tit. x. de f. inhab. si
 mand. num. 136. & Franc. Marc. decis. Delph. 969. ubi, quan-
 do excommunicati gesta iuribus subsistunt, differit, & Dec.
 in c. dilecti, colam. 1. de exc. pt. atque Tiraque. de utraque
 retract. 6. in glo. 4. num. 276. cum sequ. ubi multa cumulat,
 & unde * etiam excommunicatio ortum habuit. Hoc tamen
 limita non procedere in * causa attentatorum, nam adversus
 agentem, ut attentata reuocentur, excommunicationis exc-
 ptio opponi non potest, ut praeclare Decius scribit consi. 200.
 colum. ult. vers. secundo. Ceterum, quod si praediximus ex-
 communicatum * ad se defendendum comparere posse, caute
 intelligas, non procedere in loco insigni, in quo per procurato-
 rem comparere tenetur, ut Felin. ait in dict. cap. intellexi-
 mus, qui de communi opinione testatur, ubi in super prodidit
 frequentem interpretum sententiam esse, excommunicatum
 de nullitate sententiae opponere haudquaquam posse, vide
 eo loci, nam pulchre Felin. loquitur. Et nedum excommuni-
 catus (ut diximus procurator esse non potest, sed nec aduo-
 catus,

h

25

26

27

28

29

Com. opi.

Com.opi. *catus, c. decernimus, de sent. excom. in 6. Nec etiam arbitrio, c. veritatis, vbi Abb. de dolo & con. & Gigas in tract. Pen. si. questio. 14. qui plura in excommunicatos. Sed vberius Lignanus in tract. de censura eccl. num. 26. & 27. & c. cum inter, & in c. vltim. numero 2. de except. Cassan. consuet. Burg. titu. des iustices. rubric. 1. §. 6. nume. 15. Syl. in tract. de benef. in 3. par. quest. 4. Gomes. in c. 1. num. 26. de rescript. in 6. Sed hac in re si tibi satisfactum velis. Soc. consulas in reg. 132. & Felin. in diff. capit. intelleximus, qui à nume. 7. ad finem vsque, regulam cum 14. limitat subnectit, quas ante Domin. cumulat in diff. cap. 1. de rescript. in 6. & nouissimè Rebuff. præ ceteris de huiusmodi non minus acutè, quàm copiosè multa scripsit in Gloss. concord. rubric. de excomm. pagina 383. colum. 2. cum pluribus sequenti. ibi enim hanc ad regulam 61. pœnas, quibus absentis seu excommunicatus innodatur, enumerat, ipsum ergo petas. Nicolaus Anto. Grauatius.*

i *Item cum.) Conclusio * in causa non est de iudicij substantia, vnde si omitteretur, non ob id tamen iudicium iustificax redderetur. Felin. in c. cum I. & A. de re iudic. & Nevan. in praxi, in 6. part. in 15. actu, nume. 9. quod sane in foro Cesaris procedere intelligendum erit, & in foro ecclesiastico in beneficalibus tantùm causis, & summarijs seu vtrò in prophanis & ordinarijs, per Glo. approbatam in clem. sepe, in ver. conclusione, de verb. signifi. Quæ de re Felin. plene loquentem videas in cap. cum dilecti, col. 6. ver. quæ scias, de fide instrum. Capic. decis. 1. colum. 9. Aegid. consil. 55. & 57. Vult. de null. sent. ex def. proc. num. 45. Nicolaus Anto. Grauat.*

30 *Saltem dispensante.) Iudices * (qui tamen veridices sunt) proprijs salarijs, quæ eis principes, aut respublice ministrant, contenti esse debent, ut nihil amplius etiam remunerationis portulacorum nomine expetens, quod quidem omni potestatem consentaneum sit, ex Senatoris sententia patet, Luc. 2. 2. 9.*

sic dicentiu. Neminem conuentiatis, neque calumniam facia-
 tis, & contenti estote stipendijs vestris. & habetur 86. dist.
 c. non satis, & 23. qu. c. paratus, & cap. militare, tum etiam
 ex Imperatoris prescripto, in auth. vt iud. sine quoquo suff.
 §. scriptum exemplar, 2. alijsque iuribus, quæ Spec. citat, ti-
 tu. de salar. §. dicturi, numero 5. & tradit Afflict. in constit.
 reg. Neap. Capitaneorum in 16. no. numer. 26. præsertim in
 causis summarijs, in quibus sportulas exigere, non licet, etiã
 si stipendia non haberent, & in causis quoque miserabilium
 personarum, vt voluit Bald. in auth. generaliter, col. 1. C. de
 episco. & cler. cui consentit Ioan. Arn. commentario 30. Et
 adeo ordinarij iudices sportulas capere prohibentur, quod si
 eis à principe delegata causa fuisset, in qua tamen sine dele-
 gatione iudicare debebant, vt illas licite capere non possint,
 veluti placuit Felino capit. de hoc, colum. 2. de Simo. Ne ex-
 cusationem iudices habent, si eas non petant, sed partes spon-
 te donent, vt idem Felin. pulchrè voluit in rubric. & in cap.
 1. ad fin. cod. titu. & in c. tua nos, de homic. quod sentire Ias.
 videtur in l. 1. nu. 3. ff. de cond. ob cau. & latius Io. Neuix. in
 sua syl. nupt. in titu. iudic. pro com. num. 97. vbi etiam in 5.
 ampl. quod * nec consuetudo sportulas capiendi, iudices ex-
 cusat, & traditum est à Felin. in cap. ad apostolicam, de Si-
 mo. Qua de re Ang. Clan. videas in sum. in ver. iudex, §. 15.
 vtrum consuetudo, Abb. in c. cum ab omni. de vita & honest.
 cler. & Parpu. in l. edita, nu. 70. C. de eden. Nie. Ant. Graua.
 Cæterum.) Huc pertinent, quæ suprâ diximus libro 5.
 cap. 10. sub lit. B.

Nonnunquam.) Adde Fran. & alios in cap. cum ces-
 sante de appell. & Dec. confi. 84. vbi * quod iudex suam in-
 terloquutoriam vsque ad ferendæ sententiæ calculum reuo-
 care potest, vel addere, aut diminuire, nam & si sententia
 interloquutoria quoad partes in iudicatum transeat, ali-
 ter tamen est, quoad ipsum iudicem, prout Præpos. in cap. 1.
 2. q. 1. & Ias. in l. quod iussit, nu. 46. ff. de re iud. scriptum re,
 liquere

Com.opi. liquere, qui hanc opinionem communibus suffragiis esse receptam testantur, quod secus esset in diffinitiva. Paulus si que scrib. omnes, ff. de re iudic. & Alexandr. consil. lib. 3. tamen illam reuocare non potest, cum sanctus sit effectus. Alex. & I. s. limitant in d. l. quod iussit. Item limitatur nec locum habere in interlocutoria, in qua se iudex pronunciat, cum illam nec utique reuocare valeat, ut eo loci loquatur.

Com.opi. nu. 9. qui hanc esse communem opinionem asserit, rursus limitatur in interlocutoria his confirmata, ut per Alex. consil. 99. lib. 5. glo. cui Card. innuitur in clem. vi. verb. super ea de app. & Afr. in add. ad decis. capel. Thol. 181. Item limitatur, si iudicis turpitudine prolata fuisset, tunc etenim iudex nec corrigere, nec aliter pronunciare potest, ad infra sententia diffinitiva, teste Abb. in c. cum oporteat, numer. 6. de accus. & est secundum eum communis opinio. Nicolaus Anton. Grauatius.

Com.opi.

n

34

Veluti solita.) Notarij * consuetas clausulas in instrumentis apponere tenentur, quinimo etiam si penitus ea commisse fuerint pro expressis habentur, ut per Doct. in c. cum M. Fer. ubi late Dec. numer. 6. de const. & I. s. in l. argentearius, nu. 7. ff. de eden. Gram. decis. 62. num. 19. & 20. Dec. decis. 182. colum. ultim. Tiraq. qui plura cumulat in tractatu de iure const. in 3. part. vlt. limit. num. 7. cum seq. & Prop. in l. cunctos populos, num. 101. C. de sum. trinit. & vide Cato Nico. Anto. Grauat.

De sequestra. possessionis & fructuum.

C A P. II.

S V M M A R I V M.

- 1 Sequestratio & si regulariter prohibita sit, pluribusque, tamen casibus permixta est, & nu. 13.
- 2 Sequestrata ecclesia non poterit is, qui possidet amplius se intromittere, etiam in seruicio ecclesie, &